दधातीति यानिभूतानिचतुर्विधानिस्वभावेनैवद्वंद्वयुक्तानिसुखदुःखादिमंतिवर्तंतेतेषांभूतानांसमयःकालःस्थानंअधिष्ठानंमतं सएवचतानिभूतानिदधातिधारयतिपोषयतिच तथासएवभूतानिभवति स्वयमेवभूतात्मेत्यर्थः ॥ ४२ ॥ सर्गेति समयएवसर्गादिकंदधाति भवतीतिचानुषज्यतेनकेवलंभूतात्मैवकालः अपितुसर्गात्मापीत्यर्थः सर्गःसृष्टिः कालोदर्शादिः क्रियायज्ञश्राद्धादिः वेदास्तत्प्रकाशकाः कर्ता तदनुष्ठाताकार्यंदेहादिपरिस्पंदः क्रियाफलंस्वर्गः सर्वमेतत्कालात्मापुरुषएवेत्यर्थः तथाचश्रुतिः पुरुषएवेदंसर्वमिति ॥ ४३ ॥ इतिशांति॰मो॰नै॰भा॰त्रयस्त्रिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २३३ ॥

दधातिभवतिस्थानंभूतानांसमयोमतं॥ स्वभावेनैववर्ततेद्वंद्वयुक्तानिभूरिशः ॥ ४२ ॥ सर्गकालक्रियावेदाःकर्ताकार्यक्रियाफलं ॥ प्रोक्तंतेपुत्रसर्वंवैयन्मांत्वंपरिपृच्छसि॥ ४३॥ इतिश्रीमहाभारतेशांतिपर्वणिमोक्षधर्मपर्वणिशुकानुप्रश्नेत्रयस्त्रिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः॥ २३३॥ ॥ ७॥ ॥ ७॥

व्यासउवाच प्रत्याहारंतुवक्ष्यामिशर्वर्यादौगतेहनि॥ यथेदंकुरुतेध्यात्मंसुसूक्ष्मंविश्वमीश्वरः ॥ १ ॥ दिविसूर्यस्तथासप्तदहंतिशिखिनोऽर्चिषः॥ सर्वमेतत्तदार्चिर्भिःपूर्णंजाज्वल्यतेजगत् ॥ २॥ पृथिव्यांयानिभूतानिजंगमानिध्रुवाणिच ॥ तान्येवाग्रेप्रलीयंतेभूमित्वमुपयांतिच ॥ ३ ॥ ततःप्रलीनेसर्वस्मिन्स्थावरेजंगमेतथा॥ निर्वृक्षानिस्तृणाभूमिर्दृश्यतेकूर्मपृष्ठवत्॥ ४॥ भूमेरपिगुणंगंधमापआददतेयदा ॥ आत्तगंधातदाभूमिःप्रलयत्वायकल्पते॥ ५॥ आपस्तत्रप्रतिष्ठंतिऊर्मिमत्योमहास्वनाः॥ सर्वमेवेदमापूर्यतिष्ठंतिचचरंतिच ॥६॥ अपामपिगुणंतातज्योतिराददतेयदा॥ आपस्तदात्वात्तगुणाज्योतिःषूपरमंतिवै॥ ७॥ यदादित्यंस्थितंमध्येगूहंतिशिखिनोर्चिषः॥ सर्वमेवेदमर्चिर्भिःपूर्णंजाज्वल्यतेनभः॥ ८॥ ज्योतिषोपिगुणंरूपंवायुराददतेयदा॥ प्रशाम्यतिततोज्योतिर्वायुर्दोधूयतेमहान्॥ ९॥ ततस्तुस्वनमासाद्यवायुःसंभवमात्मनः॥ अधश्चोर्ध्वंचतिर्यक्चदोधवीतिदिशोदश ॥ १० ॥ वायोरपिगुणंस्पर्शमाकाशंग्रसतेयदा॥ प्रशाम्यतितदावायुःखंतुतिष्ठतिनादवत्॥ ११ ॥ अरूपमरसस्पर्शमगंधंनचमूर्तिमत्॥ सर्वलोकप्रणदितंखंतुतिष्ठतिनादवत्॥ १२॥

क्रमप्राप्तंप्रलयमाह प्रत्याहारमिति प्रतीपंउत्पत्तिक्रमविपरीतमाहरणंप्रत्याहारः ईश्वरःकालात्माअध्यात्मंआत्मनि सुसूक्ष्मंकारणावस्थं ॥ १ ॥ संकर्षणमुखोद्भूतस्यशिखिनोग्नेरर्चिषःसप्तेतिसंबंधः अर्चिर्भिः सौरीभिराग्नेयीभिश्चज्वालाभिः ॥ २ ॥ ध्रुवाणिस्थावराणि ॥ ३ ॥ ४ ॥ गंधंकाठिन्यहेतुंघृतवद्भूमिःकाठिन्यंत्यक्त्वाजलमात्रंभवतीत्यर्थः प्रलयत्वायकारणभावाय ॥ ५ ॥ ६ ॥ आपोपिआत्तगुणाः अग्निनाशोषितरसाअग्निमात्रंभवंति ॥ ७ ॥ ८ ॥ रूपंवायुराददते आङ्पूर्वस्यददानेइत्यस्यरूपं ॥ ९ ॥ स्वनंशब्दतन्मात्रं ॥ १० ॥ नादःशब्दस्यपूर्वरूपंवर्णविभागहीनं ॥ ११ ॥ सर्वेषुलोकेषुवाय्वादिषुदृश्येषुप्रणदितंशब्दोयस्यतत्तथा ॥ १२ ॥

Digitized by Google